

МОНАСТИРСЬКЕ ЦІЛИТЕЛЬСТВО НА ПРОТИВАГУ ЯЗИЧНИЦЬКОМУ. ЛІКАРІ–ЧЕНЦІ КИЄВО–ПЕЧЕРСЬКОЇ ЛАВРИ

Атаманюк Марія Василівна

10 клас, гімназія «Академія»,

Науковий керівник: **Хорольська Тетяна Володимирівна**,
методист відділення історії Київської МАН учнівської молоді, м. Київ,

maata_19@mail.ru

До 988 р. засобом задоволення духовних потреб східних слов'ян було язичництво, у засаді якого лежало обоження сил природи та поклоніння духам предків. Методи лікування язичників були досить містичними.

По–перше, причини хвороб. Волхви, основні цілителі цього періоду, вважали, що першопричиною різних порушень здоров'я людини були злі сили природи, тому головний засіб очищення тіла і душі від їх шкідливої дії – заговори: вербальний вплив. Живий вогонь у волхвів – це вогонь, що вважався оберегом від злих сил, його добували тертям шматків дерева або викресували кресалом і розводили від нього вогнище. Також волхви вважали, що всі дари природи від самого початку цілющі, тому вони не проводили обрядів над ними. Волхви все життя збирали знання про природу. Вслухаючись у звуки природи, вони отримували естетичне задоволення та зцілювалися. У дохристиянські часи, крім волхвів, лікували також знахарі, відуни, травники, чаклунки та інші. Дохристиянські цілителі захоплювалися астрономією, за положенням небесних тіл вони визначали скільки крові можна брати під час кровопускання, також які та скільки трав можна брати для відварів та настоїв.

Цілительство дохристиянських часів стало в основі монастирського цілительства; лікарі-ченці нічого нового не винайшли, а, взявши все з язичницьких вірувань, переінакшили на свій лад, як того вимагає церква.

Хрещення Русі – велика подія. Воно об'єднало весь руський народ та створило основу для побудови міцної держави. Велич і мудрість князя Володимира в тому, що він повернув Русь до «справжньої віри», якої довго шукав. Методи монастирського цілительства, як на мене, були простіші та зрозуміліші, адже і зараз часто практикуються. Причинами хвороб у церкві вважалися гріхи людини. Перший крок до лікування – каяття, потім піст (адже сита людина не може здійснювати духовну роботу), а потім молитви, якими очищали душу. Дари природи визнавалися цілющими лише після спеціального обряду – освячення. Вогонь у християн – жертвний: сповнений самопожертви, самовідданості, в нього вкладали всі свої надії та сподівання. Свічки у церквах ставили за своє здоров'я та здоров'я близьких. Також дієвим методом зцілення були спеціальні куріння та благовонія. У церковній музиці спів – це засіб підсилення виразності слова. Ця музика повинна підпорядковуватися молитві – вербальному впливу, допомогти розкрити її зміст. Також у дохристиянському цілителстві використовувалися різноманітні чудотворні ікони, відомими були обереги, зокрема амулети, але найцікавішими з точки зору історикознавців були воти. Вони замовлялися хворими людьми у ювелірів і мали вигляд тих частин тіла, які треба зцілити, і з молитвою залишалися біля мощей святого, ікони святого, до яких було звернення з проханням зцілення.

Спільним для обох періодів є поважне ставлення до води як до джерела життя. В християнському періоді широко використовується обряд хрещення. Під час спеціальних молитов вода, яку використовують при хрещенні, перетворюють на цілющу, і вже потім проводять обряд. У волхвів вода – це основа відварів, настоїв; до неї ставилися бережно, її обожнювали. Завдяки цьому і сьогодні збереглася повага до води, наприклад, у забороні плювати у воду. У християнські часи цілительство було зосереджено при монастирях, тому лікарі, як правило, були з ченців. «Душа, що благо діє, розбагатіє; хто зрошує, той теж буде зрошений» [4, с. 87]. Саме ці слова відображають мої уявлення про філософію давніх лікарів-ченців, які попри все мали на меті лише одне – зцілити людину своїми благодійними силами, які дісталися їм від Бога.

Одним з найвідоміших фахівців у галузі медицини, яка народжувалася в XI столітті, був Святий Агапіт Печерський – один з перших печерських ченців. Над його труною в печерах Києво–Печерської

лаври висить ікона з написом «врач безмездний», адже він ніколи не брав грошей за свою працю, будь то хворим князь чи жебрак. Самовіддане ставлення лікаря до хворого створило його надзвичайну популярність і любов народу. Існує переказ, що він вилікував Володимира Мономаха: ознайомившись з його симптомами, він вислав йому зілля. Випивши ці ліки, князь швидко одужав. Він хотів його віддячити, але Агапіт сховався у печерах у своїй келії. Тоді князь заслав боярина у печеру до нього з великими дарами. Агапіт відмовився їх прийняти і запропонував ці дари роздати жебракам, а їстівне віднести до монастирської лікарні, що і було виконано. Алімпій зцілював фарбами, адже був іконописцем. Його фарби створювалися на основі мінеральних речовин, деякі з яких і зараз використовують для лікування шкірних хвороб. І в тому, що він вперше їх використав для лікування, і заключається його вклад в медицину. Існує переказ, що його ікони не згоріли під час пожежі завдяки чудотворним фарбам. Прохор–чорноризець перетворював лободу на хліб під час голоду, і його хліб мав цілющу силу, адже в руках невіруючого перетворювався на полин. Марк–гробоккоп зцілював Душу, вшановуючи Тіло.

Є багато спільного у методах зцілення волхвами і лікарями–ченцями, а, отже, не варто заперечувати, що язичницьке цілительство стало основою монастирського цілительства, яке, крім усього, засновувалося на глибокій духовній вірі.

1. *Богоявленский Н. А. Древнерусское врачевание в XI-XVII вв. – Москва: Государственное издательство медицинской литературы Медгиз, 1960 – 326 с.*
2. *Болтарович Зоріана. Українська народна медицина: Історія і практика – К.: Абрис, 1994. – 320 с.*
3. *Дарманський П. Ф. Обряд у житті людини – Київ, видавництво політичної літератури, 1974 – 199 с.*
4. *Києво-Печерський Патерик/ Переклад із церковнослов'янської М. Кашиба і Н. Пікулик. – Львів: Свічадо, 2007. – 103 с.; електронний варіант.*

«КАТАКОМБНА» ЦЕРКВА

Колтонюк Дмитро Степанович

10 клас, Сокальської ЗШ I–III ступеня № 5,
слухач Сокальської МАН учнівської молоді

Науковий керівник: **Мусій Світлана Степанівна**,
вчитель історії Сокальської МАН учнівської молоді

Складний національно-релігійний поступ західних українців був би неможливим без участі в ньому греко-католицької Церкви, що скріплювала віру і надію народу у краще майбутнє під керівництвом митрополита Андрея Шептицького. Церква благотворно впливала на зміцнення національно-католицького фундаменталізму в Галичині. Українські греко-католики виступали з концепцією національної Церкви і вирізняли проблему моральної чесноти людини як запоруки свободи. Внаслідок копіткої праці Церква стала найвпливовішою організацією українського народу, а Східна Галичина – українсько-християнською твердиною зі східними традиціями, що стали заборолом на шляху атеїзації та більшовизації народних мас радянською владою.

Греко-католицька Церква потрапила під заборону як «націоналістична, бандерівська, бандитська». Почалася ліквідація усіх її духовних структур. УГКЦ змушена переходити у підпілля, так званий «катакомбний» період.

Метою роботи є розкриття форм діяльності УГКЦ в умовах її підпільної діяльності.

Для досягнення цієї мети були поставлені наступні **завдання**: проаналізувати становище УГКЦ після Львівського «псевдособору», охарактеризувати діяльність підпільних священників у 40-90 рр. XX ст., висвітлити умови виходу греко-католиків з «катакомбного» періоду в легалізаційний 1989 р.